

Реферат на тему: "Вільям Шекспір. Курсова робота"

Вільям Шекспір

Курсова робота

Вільям Шекспір

1. Вступ

Шекспір створив безсмертні твори, в яких людство ось вже протягом чотирьох століть знаходить найяскравіше втілення самих себе. Великий майстер розкриття характерів, Шекспір з незвичайною силою показав трагедії життя.

Шекспірові випало жити в чудовий час. Він був сучасником великої епохи в історії людства, що дістала назву Відродження. То була тривала смуга суспільного і духовного розвитку Європи, коли відбувалося ламання багатовікового феодального ладу і народження буржуазного. Ріст міст, виникнення грошового капіталу, розвиток товарного виробництва, утворення світового ринку, географічні відкриття — усе це руйнувало віковічні поняття. Був покладений кінець духовному пануванню церкви, з'явилися зачатки нової науки, почав формуватися новий світогляд.

Провісники нового світогляду, що дістали назву гуманістів, протиставивши вивчення людського життя вірі в божественне.

Відродження народилося на рубежі XIII-XIV століть. Перед здивованим Заходом відкрилася забута духовна культура, заснована на здоровому відношенні до людської природи, вільної думки. Розкопки руїн Рима знайшли скульптури незвичайної краси. Виник культ античності. У ній побачили прообраз вільного людства.

Шекспір відбив усі сторони цього складного процесу. У його творах перед нами з'являються як люди, ще схильні жити по старому, так і ті, хто скинув окови віджилої моральності, і ті, хто розуміє, що людська свобода аж ніяк не дає права будувати своє благополуччя на нещастях інших.

Герої п'єс Шекспіра — люди саме такого складу. Їм властиві великі пристрасті, могутня воля, безмірні бажання. Усі вони — видатні натури. Характер кожного виявляється з незвичайною ясністю і повнотою. Кожен сам визначає свою долю, вибираючи в житті той чи інший шлях.

Разом з тим у Шекспіра немає ідеальних героїв. Він бачив і відображав у створених їм образах складність людської природи. Як і іншим людям, ніщо людське їм не чужо, у тому числі слабості, омани, помилки і навіть злочини. У Шекспіра був великий дар бачити протиріччя, що властиві людям. Саме це і зробило його драматургом. При цьому він був далекий від того, щоб дивитися на поведінку своїх героїв з погляду строгої моралі. Шекспір чітко зображував зло і добро, але при цьому не впадав у повчальність.

Читаючи п'єси Шекспіра, ми, щоправда, нерідко зустрічаємося з тим, як персонажі

міркують на теми моралі, дають оцінку різним явищам, у першу чергу поведінці один одного.

Думка Шекспіра розчинена в образах і ситуаціях його п'єс, і він зумів так повно, усебічно розкрити характери й обставини, що картини, створені їм, багаті і складні, як сама дійсність. Ось чому, коли пропонуються тлумачення п'єс Шекспіра, то вони так само різноманітні, а часом і суперечливі, як думки різних людей про дійсність.

Час йшов, а твори Шекспіра не тільки не вмирили, але усе більше входили в культурний побут людства. Уже через сто років після смерті він був визнаний класиком, а потім зведений у ранг найбільших письменників світу.

У міру того як усе більше визнавалося значення Шекспіра, кожне покоління по-новому осмислювало для себе його твори, по-новому тлумачило їх. Усе більше розкривалися глибокі думки, закладені Шекспіром у його п'єси, усе ясніше ставала його художня майстерність.

2. Народний характер творчості Шекспіра.

2.1. Біографія письменника.

Творчість великого англійського письменника Вільяма Шекспіра має всесвітнє значення. Шекспірівський геній дорогий усьому людству. Світ ідей і образів поетів-гуманістів воістину величезний. Всесвітнє значення Шекспіра — у реалізмі і народності його творчості.

Вільям Шекспір народився 23 квітня 1564 р. у місті Стретфорд-на-Ейвоні в родині рукавичника. Майбутній драматург учився в граматичній школі, де викладали латинську і грецьку мови, а також літературу й історію. Життя у провінційному місті давало можливість тісного спілкування з народом, від якого Шекспір засвоїв англійський фольклор і багатство народної мови. Коли батько майбутнього поета, заможний по тим часам торговець розорився, п'ятнадцятирічний Вільям змушений був самостійно заробляти собі на життя. В той час Шекспір був молодшим учителем. У 1582 р. він женився на Ганні Хетевей; у нього було троє дітей. У 1587 р. Шекспір виїхав у Лондон і незабаром став грати на сцені, хоча великого успіху як актор не мав. З 1593 р. він працював у театрі Бербеджа як актор, режисер і драматург, а з 1599 р. став пайовиком театру "Глобус".

Як драматург Шекспір почав виступати з кінця 80-х років XVI століття. Дослідники вважають, що спочатку він відпрацьовував і "підновляв" вже існуючі п'єси і лише потім перейшов до створення своїх власних творів. П'єси Шекспіра користувалися великою популярністю, хоча його ім'я мало хто знав у той час, тому що глядач звертав увагу насамперед на акторів.

У 1612 р. Шекспір залишив театр, перестав писати п'єси і повернувся в Стретфорд-на-Ейвоні.

Шекспір помер 23 квітня 1616 р. і був похований у Стретфорд-на-Ейвоні.

2.2. Періоди творчості письменника.

Творчий шлях Шекспіра поділяється на три періоди. У перший період (1591-1601) були створені поеми "Венера і Адоніс" і "Лукреція", сонети і майже всі історичні

хроніки, за винятком "Генріха VIII" (1613); три трагедії: "Тит Адронік", "Ромео і Джульєтта" і "Юлій Цезар". Найбільш характерним для цього періоду була весела світла комедія ("Приборкання норовливої", "Багато галасу з нічого" і ін.).

Вершиною англійської поезії епохи Відродження і найважливішою віхою в історії світової поезії стали сонети Шекспіра. До кінця XVI в. сонет став ведучим жанром в англійській поезії. Шекспірівські сонети по своїй філософській глибині, ліричній силі, драматизму почуття і музикальності займають видатне місце в розвитку мистецтва сонета того часу.

154 сонета, створених Шекспіром, поєднуються образом ліричного героя, що оспівує свою віддану дружбу з чудовим юнаком і свою палку і болісну любов до смаглявого леді. Сонети Шекспіра — це лірична сповідь; герой оповідає про життя свого серця, про свої суперечливі почуття; це — жагучий монолог, гнівно викриваючий лицемірство і твердість, що панували в суспільстві, і протиставлячий їм неминучі духовні цінності — дружбу, любов, мистецтво.

Суть жанру історичної хроніки полягає в драматургічному зображенні реальних облич і подій національної історії. На відміну від трагедій, де Шекспір в інтересах загального задуму відходив від точного зображення історичних фактів, хроніка характеризується вірним відтворенням історичних подій, що, однак, припускає художній домисел і художнє перетворення матеріалу.

Так само в перший період творчості поряд з історичними хроніками Шекспір створював життєрадісні, оптимістичні комедії, у яких людина виступає творцем свого щастя, переборюючи подекуди складні драматичні ситуації.

Другий період (1601-1608) ознаменований інтересом до трагічних конфліктів і трагічних героїв. Шекспір створює трагедії: "Гамлет", "Отелло", "Король Лір", "Макбет", "Антоній і Клеопатра", "Коріолан", "Тимон Афінський". Комедії, написані в цей період, уже несуть на собі трагічний відблиск; у комедіях "Троїл і Крессида" і "Міра за міру" підсилюється сатиричний елемент.

Для трагедій Шекспіра характерно глибоке проникнення в історичну суть трагічних протиріч свого часу. У драматургії Шекспіра правдиво відбиті соціально-політичні конфлікти епохи Відродження. Найглибші зміни в житті, пов'язані з гігантським переворотом в історії, коли на зміну феодализму прийшов новий буржуазний лад, — ось основа трагічного у Шекспіра. Історизм Шекспіра — у зрозумінні головних тенденцій реальної боротьби, що розгортається між старим і новим, у розкритті трагічного змісту соціальних відносин того часу. При всьому своєму наївно-політичному погляді на світ Шекспір зумів показати значення народу в житті суспільства.

Трагічний герой Шекспіра активний і здатний до морального вибору. Він відчуває відповідальність за свої дії. Якщо обставини, суперечать ідеалам моральності і порушують їх, то моральний вибір героя — у боротьбі проти обставин, у непримиренності до зла, навіть якщо це веде до його власної загибелі. Найяскравіше це проявилось в "Гамлеті".

До третього періоду (1608-1612) відносяться трагікомедії "Перикл", "Цимбелін", "Зимова казка", "Буря", у яких виявляються фантастика й алегоризм. В останній період творчості Шекспір залишається вірний ідеалам гуманізму, хоча ілюзій щодо гуманізму нового капіталістичного укладу в нього вже не було. Не знайшовши втілення в житті, ідеали гуманізму у творчій фантазії Шекспіра сприйняли форму мрії про майбутнє, про прекрасний новий світ. Ця мрія, при відсутності можливості реалізації її в дійсність, втілювалася у формі фантастичних елементів, пасторальних сцен і алегорій, характерних для творчості Шекспіра останнього періоду.

У драмах третього періоду Шекспір звертається до змішання фантастики з реальністю, до фольклорних мотивів, до казкових сюжетів і утопічних ситуацій, до мальовничих сцен, що розгортаються на тлі природи. У пізніх трагікомедіях Шекспіра панує лірико-героїчний початок, романтика виняткових подій. Цим п'єсам властива тема протиставлення суспільства і природи. Жорстких придворних нравів і ідилічного сільського життя. Однак розрив із суспільством є тут формою морально-етичної критики цього суспільства, а не закликм бігти від нього. Не випадково, що герої повертаються в суспільство, щоб продовжувати боротьбу зі злом.

Важливою проблемою для Шекспіра є проблема людського характеру. У центрі сюжету більшості драм Шекспіра стоїть особистість, яка розкривається в боротьбі, що відбувається у сьогоденні. Шекспір не дає передісторії своїх героїв.

2.3. Народність у творчості Шекспіра.

Шекспір передав національний колорит англійської дійсності, характер англійської народної культури. Ніхто до нього не міг зобразити хід самої історії, показати різні шари суспільства в єдиній динамічній системі.

Шекспір зобразив у своїх утворах переломний характер епохи, драматичну боротьбу між старим і новим. У його творах відбився рух історії в її трагічних протиріччях.

Народна трагедія Шекспіра спирається на сюжетний матеріал історії і легенди, у яких відбитий героїчний стан світу. Але на цьому легендарному й історичному матеріалі Шекспір висував гострі сучасні проблеми. Для великих трагедій Шекспіра характерний "тираноборческий" пафос.

У трагедіях на античні теми Шекспір гостро ставив політичні проблеми, виразив своє відношення до республіканської і монархічної форм правління. У цих трагедіях Шекспір показав значення народу в політичній боротьбі, із грізною силою якою вважались правителі.

Народність Шекспіра в тому, що він жив інтересами свого часу, був вірний ідеалам гуманізму, втілював у своїх творах етичний початок, черпав образи зі скарбниці народної творчості, зображував героїв на широкому народному фоні. У творчості Шекспіра — джерела розвитку драми, лірики і роману нового часу.

Народний характер драматургії Шекспіра визначається також мовою. Шекспір використовував багатство розмовної мови жителів Лондона, додав словам нові відтінки, новий зміст. Жива народна мова героїв шекспірівських п'єс насичена каламбурами.

Образність мови в п'єсах Шекспіра досягається частим уживанням точних, мальовничих порівнянь і метафор.

Мова Шекспіра ідіоматична і афористична. Багато шекспірівських виразів стали крилатими фразами.

3. Шекспір ? Драматург епохи Відродження.

3.1. П'єса на усі століття.

Трагедія Шекспіра "Гамлет, принц датський" найбільш знаменита з п'єс англійського драматурга. На думку багатьох високо авторитетних цінителів мистецтва, це одне із самих глибокодумних творінь людського генія, велика філософська трагедія.

Вона стосується найважливіших питань життя і смерті, що не можуть не хвилювати жодної людини. Шекспір-мислитель з'являється в цьому творі у весь свій гігантський зріст. Питання, що ставить трагедія, мають воістину загальнолюдське значення. Недарма на різних етапах розвитку людської думки люди зверталися до "Гамлета", шукаючи в ньому підтвердження поглядів на життя і світовий порядок.

Однак "Гамлет" приваблює не тільки тих, хто схильний міркувати про сенс життя взагалі. Твір Шекспіра ставить гострі моральні проблеми, що мають аж ніяк не відвернений характер. Ситуації трагедії й особливо думки і переживання її героя глибоко зачіпають душі читачів і глядачів.

Як істинно художній твір, "Гамлет" приваблює багато поколінь людей. Міняється життя, виникають нові інтереси і поняття, а кожне нове покоління знаходить у трагедії щось близьке собі. Сила трагедії підтверджується не тільки її популярністю у читачів, але і тим, що от уже майже чотири сторіччя вона займає одне з перших, якщо не найперше місце в репертуарі театрів країн західної цивілізації, а тепер завойовує і сцени театрів інших культур. Постановки трагедії незмінно приваблюють глядачів, а мрія кожного актора — виконати роль героя цієї трагедії. Популярності "Гамлета" в останні десятиліття багато сприяла екранізація його в кіно і покази на телебаченні.

Чуттєвих і вдумливих читачів хвилюють долі багатьох літературних героїв і героїнь. Їм співчують, їх шкодують, радуються з ними, але між читачами і глядачами завжди залишається деяка відстань, що відокремлює їх від симпатичних і прекрасних героїв, створених письменниками. Гамлет же входить у наші душі.

Щоб розуміти Гамлета і співчувати йому, не потрібно опинитися в його життєвій ситуації — довідатися, що батько злочинницьки убитий, а мати зрадила пам'яті чоловіка і вийшла за іншого. Звичайно, ті, чия доля хоча б частково подібна гамлетівській, більш гостро і жваво відчують усе, що відчуває герой. Але навіть при відмінності життєвих ситуацій Гамлет виявляється близьким читачам, особливо якщо вони мають духовні якості, подібними тим, що притаманні Гамлетові, — схильністю вдивлятися в себе, занурюватися у свій внутрішній світ, болісно гостро сприймати несправедливість і зло, почувати чужий біль і страждання як свої власні.

Великі витвори мистецтва з часом знаходять одну важко визначну якість. Вони стають в очах багатьох людей духовним скарбом, свого роду святинею, що викликає захоплення. Але для повного розуміння естетичних цінностей потрібні певні знання і

навички, що дозволяють не одним лише серцем, але і розумом осягнути, у чому зміст і значення даного твору.

3.2. Поетичний погляд на світ.

Значна частина робіт про "Гамлета" написана так, ніби цей твір являє собою простий документ, в якому викладена історія загибелі Датського принца; досліджуються події, причини вчинків, психологія героїв. Здавалося б, це самий вірний шлях, якщо Шекспір — художник життєвої правди. Але при цьому не можна забувати, що він — художник, письменник, що створив твір із стародавнього переказу, що дійшов до нього, власних спостережень і думок про життя. Треба пам'ятати, що "Гамлет" у самому точному змісті слова твір, це щось, створене художником, а не проста фіксація фактів, що мали місце в дійсності. Якщо ми сприймаємо "Гамлета" як картину життя і його героя як живої людини, то це результат великого, майже незбагненного мистецтва, що було притаманне такому генію, як Шекспір. Багато помилок критиків походили від того, що вони забували про ці найпростіші істини.

Для того щоб правильно зрозуміти зміст твору, необхідно знати, як він написаний. Простий прийом — розібрати спочатку зміст, а потім форму твору часто приводить до неправильного розуміння смислу. Треба, насамперед, пам'ятати, що твір мистецтва не рівнозначний дійсності. Це відображення її, досягнуте особливими засобами. Багато помилок у тлумаченні "Гамлета" походять від того, що в п'єсі бачать таке ж відображення життя, яке дають п'єси Гоголя, Островського, Тургенєва, Толстого, Чехова, Горького. І вони дають аж ніяк не безпосереднє натуралістичне зображення дійсності, а що стосується Шекспіра, то його художній метод докорінно відрізняється від методу, що лежить в основі реалістичних драм нового часу.

Перша помітна відмінність "Гамлета" від драм наших часів, полягає в тому, що п'єса написана у віршах. Це аж ніяк не означає, що Шекспір переклав у вірші повсякденну мову. "Гамлет" — поетична драма в повному розумінні слова. В основі трагедії лежить поетичний погляд на світ. Поезія Шекспіра одухотворяє весь світ. Природа теж бачиться йому і його героям у поетичному світлі. Для поетичного погляду світ ховає чимало чудесного і фантастичного. З незвичайного, з чуда і починається трагедія, з'являється Примара. В якому світі живе Датський принц? Тут вірять у духів, примар, чаклунство, у те, що планети впливають на долі людей.

Світ, зображений у трагедії, не цілком схожий на нинішні представлення про життя і люди, що живуть у ньому, мислять інакше ніж ми — поетичними образами і поняттями.

Справа, не в тім, що трагедія Шекспіра написана віршами, а в особливому погляді на світ, для якого чудесне було природним.

3.3. Місце дії.

Здається, ясно: місце дії Ельсинор, резиденція датських королів. У тексті п'єси неодноразово підкреслюється, що все відбувається в Данії в ті віддалені часи, коли вона завоювала частину Англії і англійський король став данником датської корони. Читача не залишає відчуття, що за винятком згадувань, що перед нами Данія, нічого

специфічно датського в трагедії немає. Шекспір навмисно наближав дію до понять глядачів його театру. Недарма Гете відзначив, що де б ні відбувалася дія п'єс Шекспіра, перед нами завжди "Англія, обмита морями", і шекспірівські римляни не стільки римляни, скільки англійці.

Враження безпомилкове, і Гете пояснив його: герої Шекспіра насамперед люди. Художник так тонко і точно уловив загальнолюдське в героях, яких він витяг з римської історії, скандинавської саги й італійських новел, що, за рідкісними винятками, місце дії сприймається узагальнено. Це було ще більш чітко помітно в театрі Шекспіра, де спектаклі йшли без декорацій і актори грали в сучасних костюмах.

Коли відбуваються події трагедії? У дохристиянські часи легендарного Гамлета чи в епоху Шекспіра? Знаючи, як обстоїть справа в п'єсах Шекспіра з місцем дії, ми вже на шляху до відповіді і на питання про час дії. Воно зараз і завжди. Тому байдуже, якими декораціями обставляти "Гамлета" у театрі. Його грали як трагедію, що відбувається в середні століття, в епоху Відродження, у перуках і фіжмах XVIII століття, у фраках і мундирах, у костюмах нашого часу. Суть трагедії залишалася незмінною.

І все-таки попри все те, загальнолюдське, вкладене в трагедії, що актуально для всіх часів, "Гамлет", звичайно, твір саме тієї епохи, коли він вперше з'явився на сцені. На трагедії лежить незгладима печатка Ренесансу, коли яскраво розцвіла індивідуальність і ще жива була героїка одноособового подвигу. Люди, зображені в трагедії, не сковані традиційною мораллю. Звичайно, існувала держава з усім її апаратом примусу. Такою була монархія королеви Єлизавети I, такою є і держава, очолювана Клавдієм. Але це був ще не той абсолютизм, що придушує окрему особистість і до дріб'язків регламентує життя і побут усіх станів. Для частини суспільства, для його верхівки зберігалася та індивідуальна воля, що була притаманна дворянській вільності. Разом з тим культура Відродження породила таку самосвідомість особистості, якої не могло бути в середні століття. Хоча дослівні привілеї ще зберігалися, гуманізм установив нові критерії оцінки людини, що мали в основі особисті достоїнства, незалежно від походження.

Перехідний характер часу позначається і на образі героя трагедії. У Гамлеті є лицарство, успадковане від старого часу, і прихильність принципам гуманізму, що виникла у нову епоху. Поза цим сполученням образ Гамлета не може бути вірно зрозумілий.

3.4. П'єса як ціле.

Вражаюча риса "Гамлета" — взаємозв'язок усіх частин, єдність усієї драматичної дії. Усе що відбувається на сцені в кінцевому рахунку "працює" на головний конфлікт.

Різноманітність зовнішніх обставин дії в "Гамлеті" вражаюча. Тут багато усього: від наївних релігійних представлень про потойбічний світ до незначних побутових подробиць. Пишність і урочистість палацевої обстановки, де вирішуються долі держави і приватних осіб, змінюються картиною сімейного життя; то ми бачимо одну з галерей палацу, то кам'яну площадку, де стоять нічні стражі; глядачам показане придворне представлення акторів і похмуре видовище цвинтаря.

Різноманітна не тільки зовнішня обстановка дії, але і її атмосфера; Шекспір любить такі контрасти: придворне свято пофарбоване в похмурі тони, а сцена на цвинтарі починається жартами. Часом ми разом з героєм опиняємося на таємничій грані буття, за якою починається потойбічний світ, і глядача охоплює містичне почуття; а то навпаки, він одразу ж стає свідком сцен цілком реальних.

В цілому, однак, дух трагедії визначається тим, що в її зачині убивство з метою захоплення влади, а протягом усієї дії звичайна палацева обстановка: підслуховування, стеження, підозри, хитрості, підступні пастки, змова.

"Гамлет" трагедія не тільки в тому розумінні, що доля героя виявляється нещасливою. У трагедії зображується зло в найрізноманітніших проявах — зрада, підступництво, убивства. Шекспір і раніше, навіть в оптимістичний період творчості, показував різні види зла, носії його з'являлися і у деяких його комедіях, але в кінцевому рахунку добро завжди тріумфувало. У творах перших двох періодів зло зображувалася як сила неправомірна. У "Гамлеті" зло виступає як пануюча сила життя. "...Быть честным при том, каков этот мир, — говорит Гамлет Полонію, — это значит быть человеком, выуженным из десяти тысяч" (II, 2, 178 — 179). Коли Розенкранц, прикриваючи своє і Гільденстерна лицемірство, намагається запевнити Гамлета, що "мир став честен" (II, 2, 241-242), принц рішуче заперечує: "Так, значит, близок судный день; но только новость ваша неверна" (II, 2, 243-244).

Чесність — найважливіша якість у відносинах між людьми. Вона полягає в прямоті, правдивості, сумлінному відношенні друг до друга і відсутності всякого лукавства. Відповідь Гамлета має два значення — загальне, тому що він на прикладі матері і Клавдія вже зробив свій висновок про те, який цей світ, і — приватне, що відноситься безпосередньо до його колишніх товаришів по університету. Гамлет відразу запідозрив, що вони з'явилися до нього не просто так. У порівнянні з Клавдієм їхня безчесність незначна, але вона наводить Гамлета на похмурий висновок: безчестя охопило увесь світ.

Трагедія Шекспіра являє собою не тільки зображення суспільства, ураженого злом. Вже самі ранні п'єси-хроніки: "Генрі VI", "Ричард III", а також "Тит Андронік" давали таку картину. "Гамлет" — трагедія, найглибший зміст якої полягає в усвідомленні зла, у прагненні осягти його корені, зрозуміти різні форми його прояву і знайти засоби боротьби проти нього. Художник створив образ героя, враженого до глибини душі відкриттям зла. Але не тільки герой, уся трагедія перейнята таким духом. Шекспір аж ніяк не дивиться на те, що відбувається, очима безпристрасного спостерігача. Цей твір виражає свідомість художника, глибоко схвилюваного видовищем жахів життя, що відкрилися йому у всій їхній страшній силі. Пафос трагедії складає обурення проти всесилля зла. Саме з таким почуттям створював Шекспір свій трагічний шедевр.

Ніякі елементи форми не можуть розглядатися самі по собі, окремо від художньо цілого. Кожний формальний елемент змістовний, його неможливо відірвати від ідейного змісту твору. З іншого боку, духовне багатство великого витвору обумовлено достатком художніх засобів, застосованих Шекспіром при створенні "Гамлета".

4. Естетичні питання.

4.1. Мова і стиль.

Велика частина тексту написана білими віршами, але в деяких сценах персонажі говорять прозою. Співвідношення вірша і прози в п'єсах Шекспіра складає досить складну проблему, у "Гамлеті" вона вирішується просто.

Усі прозаїчні діалоги мають комічну тональність. Усюди, де Гамлет, граючи божевільного, розмовляє з Полонієм, Розенкранцем і Гільден-стерном, Офелією, королем, Озріком, він говорить прозою і глузує з них, його мова повна сарказмів, сатиричних зауважень. У цьому легко переконатися, звернувшись до відповідних місць тексту: друга сцена другого акту (172-439) містить глузування Гамлета над Полонієм, жартівливу бесіду з колишніми товаришами по університету, потім доброзичливий, але не позбавлений насмішкватості прийом акторів (440-471), розпорядження Гамлета Полонію добре прийняти всю трупу (440-471); бесіда принца з Офелією повна сарказмів (III, 1, 103-157).

Глузуваннями повні відповіді принца, коли його допитують, де він сховав труп Полонія (IV, 2, 1-33; 3, 17-55). Гумор, сатира, іронія звучать у розмові гробарів з Гамлетом (V, 1, 1-240), пародійний і сатиричний характер має бесіда з Озріком (V, 2, 81-202). З прозаїчних діалогів тільки два вільні від такого тону: лист принца Горацію (IV, 6, 6-31), його ж бесіда з другом перед двобоєм (V, 2, 203-235), але, повідомляючи короля про своє повернення, Гамлет не міг відмовити собі в іронії (IV, 7, 43-48).

Дослідники шекспірівського стилю відзначають у "Гамлеті" п'ять різних типів прози: 1) у формальних документах, тобто листах Гамлета, 2) у діалогах людей нижчого стану (гробарі), 3) у простій розмовній мові (Гамлет і актори, Гамлет і Горацію), 4) у репліках, що свідчать про потьмарення розуму (кілька реплік Офелії і Гамлета), 5) особливе місце в прозі належить словам Гамлета про те, що небо, земля і люди вже більше не радують його (II, 2, 306-322). Тут проза Шекспіра досягає справді поетичної височини і краси.

Варіації прози сприяють нашому поняттю розмаїтості стилю мови діючих персонажів, але ще більше відчувається контраст між двома основними елементами мови трагедії — прозою і віршами. При цьому іноді перехід від віршів до прози сприяє ослабленню трагічної напруги чи попередження патетичних сцен, в інших випадках проза теж здобуває напружено драматичного звучання (розрив Гамлета з Офелією, III, 1, 102-157; зухвалі відповіді принца королю, IV, 3, 20-39).

Віршована мова переважає в "Гамлеті". Білий вірш Шекспіра досяг тут незвичайного різноманіття та гнучкості. У великих віршованих промовах звучить різна тональність: пристрасть, патетика, розважливість, іронія, епічний спокій — усього не перелічити. Особливо примітно, що, читаючи і слухаючи, ми починаємо сприймати віршовану мову як нормальну, вона здається розмовною, і ми забуваємо про умовність поетичної мови трагедії, настільки вона звучить природно.

"Гамлет" містить в собі антологію англійського театру епохи Відродження. Шекспір відбив у цій трагедії три стадії англійського театру епохи Ренесансу. Перша, сама

рання стадія представлена наївною, прямолінійною трагедією "Убивство Гонзаго". У такому дусі писали і грали п'єси в 1560-1570-х роках зачинателі світського гуманістичного театру. Тут немає особливих хитросплетень сюжету, психологія персонажів ще дуже проста, достаток моральних сентенцій нагадує той жанр, з якого починалася гуманістична драма — мораліте.

Наступною стадією розвитку ренесансної драми була риторична трагедія і комедія. "Університетські розуми" Кристофер Марло, Роберт Грін, Томас Кід і інші відмовилися від старого "стрибучого" римованого вірша, замінивши його білим віршем. Вони наповнили промови персонажів різними прийомами риторики і додали звучанню вірша міць і силу. Цю стадію поетичної драми англійського Відродження демонструє монолог із трагедії "Дидона", що читає актор на прохання Гамлета.

Нарешті, сама трагедія втілює стильові принципи третього, вищого періоду англійської драми, відзначеного творчістю самого Шекспіра.

4.2. "Гамлет" ? образ мислителя.

Гете в романі "Роки навчання Вільгельма Майстера" (1795-1796) охарактеризував Гамлета як людини, духу якого суперечить покладена на нього задача помсти, виникло уявлення про шекспірівського героя, що надовго закарбувалося у свідомості людей. Численні трактування трагедії зосередилися на особистості героя. Виникла легенда про Гамлета, що не збігалася з тим, який він у п'єсі. Письменники і мислителі вишукували в герої Шекспіра риси, близькі їм, користувалися Гамлетом для того, щоб виразити свій світогляд і умонастрій, властивий їхньому часу, а не епосі Відродження.

Історія гамлетівської критики відображає розвиток духовного життя нового часу. У творах, присвячених "Гамлетові", ясно відображаються різні філософські, суспільні, естетичні вчення XIX— XX століть. Попри все те, що пропоновані трактування були часом дуже суб'єктивними, а іноді навіть довільними, їх поєднувало усвідомлення величезних глибин думки, схованих у трагедії. "Гамлет" живив духовне життя багатьох поколінь, що гостро відчували розлад між дійсністю й ідеалами, що шукали виходу з протиріч, що впадали у відчай, коли суспільна ситуація виявлялася безвихідною. Образ героя став втіленням високої людяності, прагнення до істини, ненависті до усього, що спотворює життя. Так як своє споріднення з Гамлетом багато хто відчував в періоди кризи, то в його характері підкреслювали перевагу думки над дією, слабкість волі, надмірною схильністю до міркувань. Гамлет став символом людини хиткої, безвладної і пасивної.

"Гамлет" — типовий приклад тієї складності, яка зв'язана зі збагненням великих творінь мистецтва давнього часу. Ці твори не були б великими, якби нам став незрозумілий устрій думок і почуттів героїв, якби людська суть образів був недоступний людям інших епох. Але зрозуміти твір Шекспіра повною мірою можна, лише знаючи історію, культуру, релігію, філософію, побут і театр його часу.

Любов до істини, почуття справедливості, ненависть до зла, до усіх видів догідництва — такі споконвічні риси Гамлета. Саме це в поєднанні зі усвідомленням обов'язку приводить його до трагічних переживань. Не вроджена меланхолія, а

зіткнення з жахами життя ставить Гамлета перед фатальними питаннями: чи варто жити, боротися, чи не краще піти зі життя, а якщо боротися, то — як?

Глибина страждань Гамлета велика. Він втратив батька, матір, вважає себе зобов'язаним розлучитися з коханою. Тільки в дружбі знаходить він деяку розраду.

Цінність людського життя руйнується на очах Гамлета. Прекрасна людина, його батько гине, а мерзотник і злочинець тріумфує. Жінка виявляє свою слабкість і виявляється зрадницею. Обставини складаються так, що він, прихильник людяності, стає причиною смерті декількох людей.

Протиріччя ідеалу в зовнішньому світі доповнюються боротьбою суперечливих почуттів в душі Гамлета. Добро і зло, істина і неправда, людяність і жорстокість виявляються в його власній поведінці.

Трагічно, що Гамлет зрештою гине, але сутність трагедії не в тому, що героя спіткає смерть, а в тому яке життя, і особливо — у безсиллі найкращих намірів виправити світ. Так названа слабкість, схильність Гамлета до міркувань, складає чи не головне достоїнство Гамлета. Він мислитель. Кожне значне явище життя він прагне зрозуміти, але особливо важливою рисою Гамлета є прагнення зрозуміти самого себе.

Такого героя до Шекспіра у світовому мистецтві не було, і рідко кому після Шекспіра вдалося з такою художньою силою і проникливістю створити образ мислителя.

"Гамлет" — філософська трагедія. Не в тому значенні, що п'єса містить виражену в драматичній формі систему поглядів на світ. Шекспір створив не трактат, що дає теоретичний виклад його світогляду, а художній твір. Він не дарма з іронією зображує Полонія, що повчає сина, як треба поводитися. Не дарма й Офелія глузує з брата, що читає їй мораль, а сам далекий від того, щоб дотримуватися її. Навряд чи ми помилимося припустивши, що Шекспір усвідомлював даремність моралізування. Мета мистецтва не повчати, а як говорить Гамлет, "держать как бы зеркало перед природой: являют добродетели ее же черты, спеси — ее же облик, а всякому веку и сословию — его подобие и отпечаток" (III, 2, 23-27). Зображувати людей такими, якими вони є, — так розумів Шекспір задачу мистецтва. Чого він не договорив, я можу доповнити: художнє зображення повинне бути таким, щоб читач і глядач був здатний сам дати моральну оцінку кожному персонажу. Саме так створені ті, кого ми бачимо в трагедії.

5. Історія і сучасність.

У Шекспіра Клеопатра, що жила в I столітті до н.е., грає на більярді, винайденому в XVI столітті. В часи Юлія Цезаря в Римі лунає бій годинника, хоча вперше годинники з боем були винайдені в XIV столітті. У "Королі Лір", де дія відбувається в древній Британії в одне з перших століть нашої ери, Глостер читає в окулярах, винайдених лише в XIII столітті. Жителі Трої, Афін і древнього Рима у Шекспіра носять середньовічний одяг — кафтани, капелюхи, рукавички, фартухи ремісників.

Взагалі стародавність у зображенні Шекспіра схожа на пізні середньовіччя чи просто на епоху Відродження. Що ж стосується середніх віків, то Шекспір, очевидно, взагалі не робив ніякого розходження між тією епохою і своєю. Причина була не в

незнанні, а в особливому складі мислення, що властива порі Шекспіра.

В його епоху розвивається великий інтерес до історії. Жадібно вивчаються твори древніх істориків, великий інтерес викликають літописи середньовіччя. Друкувальний верстат робить доступними для широких кіл різноманітні історичні твори. Мовчазною передумовою всіх книг про минуле є поняття про незмінність людської природи. У всякому разі, Шекспіра і його сучасників в віхах минулого приваблювали ті уроки, що людство могло витягти для своєї нинішньої життєвої практики. Тому при всій захопленості вивченням минулого у Шекспіра і його публіки історизму в нашому розумінні ще немає. У цьому відношенні люди Відродження мало відрізнялися від своїх середньовічних попередників. Згадаємо живопис і скульптуру Відродження. Художники вдягали людей усіх попередніх епох у сучасні костюми. Релігійний живопис Відродження робив біблійних і євангельських героїв, так само як і персонажів античних міфів, сучасниками. Мистецтво не знало дистанції між нинішнім і давно минулим часом. Відомості про побут, одяг, час винаходу предметів ужитку, різних знарядь, у тому числі засобів війни, не були широко відомі. Правда, у виді виключення, іноді з'являлися твори, в яких окремі деталі відповідали історичним даним, але це траплялося вкрай рідко. Зображення Юлія Цезаря, Антонія, Клеопатри й інших античних героїв, що зображує Шекспір, позбавлені рис їх часу.

Читаючи Шекспіра, варто мати на увазі, що його анахронізми пояснюються аж ніяк не обмеженістю освіти, а іншим характером історичних знань його часу. У цьому відношенні він був не більшим невігласом, ніж Леонардо да Вінчі, Рафаель, Мікеланджело, Рубенс і навіть Рембрандт. Усім їм минуле представлялося як подoba сучасності. Хоча поняття про час вже одержало в епоху Шекспіра значний розвиток, однак воно ще не розчленовувалося, як у наступні епохи. Минуле і сьогодення зближалося. Сплетіння різних часів в одному творі мало за основу древню моральну традицію. Ідея еволюції людської свідомості ще не виникла. Релігійне вчення доводило, що людина вийшла готовою з рук творця. Природа її, вважалася незмінною як у язичницьких релігіях, так і у християнстві. Звідси впевненість мислителів Відродження в тому, що люди завжди були однакові, а отже, характери і зовнішній побут теж були подібні. Історія читалася Шекспіром і його сучасниками як літопис людських долі, у яких виявлялися вічні закони життя.

6. Висновок.

При всій різноманітності жанрів і сюжетів п'єси Шекспіра мають загальні риси, і це створює у нашій уяві вигляд їхнього творця. У кожного, хто знайомий із творами Шекспіра, є своє відчуття його художньої індивідуальності. Навіть той, хто не володіє методами літературного аналізу, відчуває, що трагедії Софокла чи Расіна відрізняються від п'єс Шекспіра. І так само досить звичайного художнього чуття, щоб не сплутати комедію Мольєра чи Гоголя з комедією Шекспіра.

У чому ж полягають особливості, властиві п'єсам Шекспіра?

Шекспір створює напружено драматичне і поетично натхнене бачення життя. Кожна п'єса являє собою світ у мініатюрі: вона дає картину не шматка дійсності, не

окремих сфер її, а саме цілого світу.

Фабула п'єси розгортає великий ланцюг подій, що охоплюють найважливішу смугу в житті героїв. Поряд з головною дією відбуваються побічні події, що є або варіантом основної колізії, або фоном, що створює контраст стосовно останньої. Протягом п'єси доля основних діючих персонажів вирішується повністю, або вони знаходять своє щастя, або гинуть.

Дія п'єс тісно сплетена з характерами. Хоча фабула, як правило, дана Шекспірові історією чи літературою, герої п'єс не маріонетки, що підкоряються сформованому сюжету, а живі людські образи. Характери різноманітно виявляють себе в життєвих ситуаціях, що виникають в міру розвитку подій. Багатоплановість дії органічно зливається з багатосторонністю характерів головних діючих персонажів, охоплених сильними особистими мотивами — пристрастю, принципом, спрагою життєвих благ, прагненням затвердити себе у житті.

П'єси Шекспіра — досконале втілення всіх видів поезії: епосу, лірики і драми; вони органічно злиті з засобами сценічного мистецтва — звучним словом, пластикою рухів, барвистістю театрального видовища, вокальною й інструментальною музикою, нарешті, хореографією. Вони — найбільш доступний тій епосі втілення синтезу мистецтв.

У складному сполученні різноманітних художніх елементів є поетичний драматизм — нерозривність драми і поезії, найвищі емоційні ефекти, що досягаються засобами драматичного зображення життя, і найвищі емоційні ефекти, обумовлені незрівнянним по ліричній силі вираженням духовного життя людини.

Коло питань, піднятих у "Гамлеті", охоплює чи не все істотне в житті — природу людини, родину, суспільство, державу. Трагедія аж ніяк не дає відповіді на всі поставлені в ній питання. Такого наміру у Шекспіра і не було. Впевнені відповіді на проблеми легко даються при нормальному стані суспільного й особистого життя. Але коли виникає критична ситуація, з'являються можливості різних рішень, і впевненість змінюється сумнівами, яке з них варто вибрати. "Гамлет" — художнє втілення саме таких критичних моментів життя. Тому, я думаю, даремно запитувати: "Що хотів сказати своїм твором Шекспір?". "Гамлет" неможливо звести до однієї всеохоплюючої формули. Шекспір створив складну картину життя, що дає привід для різних умовиводів. Зміст "Гамлета" ширше подій, що в ньому відбуваються. До того ж ми і самі розширюємо зміст твору, переносячи сказане в ньому на більш близькі і зрозумілі нам життєві ситуації, вже не схожі на ті, які зобразив Шекспір.

Трагедія не тільки багата думками сама по собі, але вона спонукає до думок, що у ній прямо не висловлені. Це один з тих творів, що дивно стимулюють мислення, збуджують у нас творчий початок. Мало хто залишається не зворушеним трагедією. Для більшості вона залишається тим особистим надбанням, про яке кожний відчуває себе вправі судити. Зрозумівши Гамлета, перейнявшись духом великої трагедії, ми не тільки осягаємо думки одного з кращих розумів; "Гамлет" — один з тих творів, у якому виражена самосвідомість людства, усвідомленням їм протиріч, бажання перебороти їх, прагнення до удосконалювання, непримиренність до усього, що вороже людяності.

7. Бібліографія

1. Аникст А.А., Первые издания Шекспира. М., "Книга", 1994, 160 стр.
2. Аникст А.А., Шекспир. Ремесло драматурга. М., "Советский писатель", 1994, 608 стр.
3. Аникст А.А., Трагедия Шекспира "Гамлет". Лит. Коммент.: Кн. Для учителя. ? М.: Просвещение, 1986. ? 124 стр.
4. Макалін Г.В., Михальська Н.П., Історія англійської літератури. Підр. посібник для студентів педагог. ін-тів і фак. іноз. мов. К., "Вища школа", 1997. — 528 стор.
5. Мальцев В.Г., Художня література. К.: Освіта, 1996. — 319 стор.
6. Шрейдер В.А. Хрестоматія по закордонній літературі. К.: Освіта, 1992. — 616 стор.
7. Дубашинский И.А. Вильям Шекспир. ? М., 1995.
8. Урнов М.В., Урнов Д.М. Шекспир. Герой и его время. М., 1994.
9. Пінський Л.Е. Шекспір. Основні початки драматургії. — К., 1991.
10. Поляков М.Я. Теория драмы. Поэтика. ? М., 1990.
11. Хализев В.Е. Драма как явление искусства. М., 1992. .